

1983/84:80

Måndagen den 13 februari

Kl. 12.00

1 § Kompletteringsval till utskott

Anf. 1 TALMANNEN:

Folkpartiets partigrupp har som ny suppleant i utbildnings- och trafikutskotten efter Rolf Wirtén anmält Linnea Hörlén.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i utbildningsutskottet

Linnea Hörlén (fp)

suppleant i trafikutskottet

Linnea Hörlén (fp)

2 § Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

3 § Svar på interpellation 1983/84:88 om sysselsättningen i Bergslagen

Anf. 2. Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar har, mot bakgrund av situationen i Fagersta sedan uppgörelse träffats om ägarstrukturen inom specialstålsindustrin, frågat mig följande:

Vilken handlingsberedskap har regeringen inför den väntade utvecklingen?

Har regeringen via de gamla eller nya ägarna fått fram några konkreta förslag till ersättningsarbeten?

Vilka slutsatser drar regeringen angående Bergslagens framtid i storfinansens händer?

Jag vill återknyta till vad jag sade här i kammaren den 12 januari om

*Om sysselsättningen
i Bergslagen*

Bergslagen. Regeringen är väl medveten om den mycket besvärliga situationen i stort, liksom om situationen på många bruksorter inom regionen. Jag redogjorde då för de olika åtgärder som regeringen hittills vidtagit och som innebär att regeringen på olika sätt har prioriterat regionen.

Det är också denna medvetenhet om situationen i Bergslagen som har gjort det så angeläget att få en långsiktigt bärkraftig företagsstruktur och klara ägarförhållanden inom specialstålsindustrin. En stabil stålindustri kommer även framöver att utgöra basen för näringslivet på många orter.

Innan resultaten av överväganden i berörda bolag och av MBL-förhandlingar mellan företagen och de anställdas organisationer om strukturen för stålverksamheten föreligger, kan jag inte uttala mig om vad som kan inträffa i fråga om sysselsättningen på olika orter.

En viktig förutsättning för regeringens ställningstaganden att medverka till den planerade strukturlösningen för rostfritt specialstål har varit att berörda bolag gemensamt tillskjuter 100 milj. kr. till ett investmentbolag. Bruksinvest. Detta bolag skall bidra till att nya verksamheter och därmed arbetstillfällen skapas på de bruksorter som berörs av omstruktureringen inom stålindustrin.

Det är enligt min mening nödvändigt att kräva det enskilda näringslivets medverkan till en omstrukturering och utveckling av ett långsiktigt, stabilt och utvecklingsbart näringsliv. Ägarna har också i olika sammanhang förklarat att de skall göra insatser utöver sin andel i Bruksinvest. Jag utgår ifrån att dessa löften kommer att infrias.

Anf. 3 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret.

Industriministern hänvisar till en tidigare debatt om Bergslagen. Under de år då vi båda befann oss i oppositionsställning var det flera sådana debatter, och det har också förekommit några debatter efter det att Thage Peterson kom in i regeringen. Industriministern pekar på vad regeringen tidigare gjort för den här regionen. Det kan erkännas att några kommuner hamnat i andra stödområden, och det har anslagits pengar för prospektering efter nya mineraler, osv. Det är bra. Det är mer än vad den förra regeringen presterade.

Nu förväntas en betydligt värre situation. Återigen är det dags för stora nedläggningar i den här regionen. På min fråga vilken beredskap regeringen har lämnar industriministern inte något svar. Ingenting sägs heller om ifall man har fått löften från gamla eller nya ägare om ersättningsarbeten för de arbetstillfällen som till sist ändå försvinner. Vi behöver inte sväva i ovisshet om att många arbeten kommer att försvinna. Det är liksom själva meningen med struktureringen att minska antalet anställda för att minska kostnaderna.

Industriministern väljer att peka på MBL-förhandlingar och det s. k. Bruksinvest, där företagen tillsammans har lovat att satsa upp till 100 milj. kr. för att skapa nya jobb. Vardera 10 milj. kr. har de enligt uppgift skjutit till, dvs. 40 milj. kr. tillsammans. Resterande 60 milj. kr. skall skjutas till om det behövs, så i bästa fall blir det 100 milj. kr.

Vare sig det är 40 eller 100 miljoner, tycker jag att det är mycket litet pengar för att skapa ett nytt investeringsbolag. Om vi tänker oss vara i storfinsansens ställe och funderar på hur storfinsansen ser på det här, kan vi räkna med att storfinsansen betraktar dessa 100 milj. kr. som en grindslant för att klara struktureringen – en mycket liten slant i förhållande till vad storfinsansen tjänar på detta och i förhållande till vad som behöver satsas i regionen. Om man tänker litet längre på den där grindslanten, förstår man också att det strax kommer att bli ett slagsmål om lokaliseringarna, som det alltid blir när det är fråga om nedskärningar. Det kommer att bli en väldig kamp mellan de olika orterna: vilka skall drabbas och vilka skall klara sig undan?

När det gäller MBL är det faktiskt som vanligt. Det har inte ändrats någonting på den punkten. Besluten om förändringar fattas över de anställdas huvuden, och sedan får de vara med och förhandla om hur och när de skall bli arbetslösa. Jag kan inte tänka mig att det kommer fram så mycket nytt i dessa förhandlingar att industriministern av det skälet skulle vara förhindrad att säga vad han har tänkt sig i fortsättningen för Fagerstas del, dvs. om regeringen är beredd att ta något ansvar för dem som blir arbetslösa i Fagersta.

Det kan kännas onödigt med en längre betraktelse över Bergslagen – vi vet båda hur det ser ut – men jag kan erinra mig en våldsamt negativ utveckling bara sedan jag kom in i riksdagen, 1979. Först var det Bäckegruvan i Skinnskattebergs kommun och sedan Spännarhyttan i Norberg som lades ner. Då skulle folk enligt den borgerliga regeringen pendla till de andra bruksorterna, främst Fagersta. Sedan var det nedskärningar i Surahammar och Hallstahammar. Folk skulle återigen pendla, sade man; det var ju så bra förbindelser, och det fanns ju så många andra jobb i regionen. Förändringarna var nödvändiga, sades det, både av kapitalister och från regeringshåll, för att på sikt ge fler jobb. Därefter var det Skinnskattebergs tur, dit flera hade sökt sig från Bäckegruvan. Några besked om hur folk skulle klara sitt uppehälle eller om hur kommuner och social utveckling skulle tryggas i regionen lämnades inte.

Allt detta var socialdemokratin mycket kritisk till. Jag minns väl debatten om Bergslagen i kammaren, då Thage Peterson och jag stod på samma sida och sade att det krävs helt andra tag, helt andra åtgärder, för att trygga utvecklingen i dessa regioner.

Nu är det av allt att döma Fagerstas tur – med en ny regering. Tyvärr är beskedet desamma. Man avvaktar vad kapitalisterna skall göra, och man väntar på en MBL-förhandling om avskedanden. Skillnaden är att det nu inte längre finns några jobb att pendla till, så man säger inte det. Det är så många arbetslösa i så många orter att sådana besked inte kan ges.

Utredningar och beslut på storfinsansens villkor hjälper inte folket i bruken. I alla tider har människorna där fått finna sig i att besluten fattats över deras huvuden, oftast mot deras vetande och kunskap om produktionen. Så är det nu också.

Många är skarpt kritiska mot nedläggningskarusellen. De ser inte

nedläggning som den enda vägen att lösa industrins problem och föra den ut ur krisen, i varje fall inte på litet längre sikt. Om det finns ett rådrum på grund av den kommande högkonjunkturen – det har ju sagts att Fagersta skulle kunna klara sig ett par tre år, beroende på hur lång högkonjunkturen blir – borde detta utrymme utnyttjas för utveckling av nya produkter och annan produktion. Finns inte detta rådrum av marknadsskäl, så borde regeringen skapa det och säga: Stopp, nu får det inte ske några fler avskedanden, nu måste annan sysselsättning skapas inom eller bredvid stålindustrin för att man skall kunna behålla utvecklingen i denna region. Det är ju så att det saknas tusentals arbeten, redan före de nya nedläggningarna. Skall befolkningsramarna fram till 1990 i Västmanlands län hålla, fordras kanske mellan 15 000 och 25 000 nya jobb, och då kan man inte bara se på när ytterligare 1 000 jobb försvinner.

Några krav tycker jag det är ganska rimligt att ställa nu. Det borde regeringen göra för att sätta tummen på ögat på storfinansen – om man nu inte vill gå in och ta ett ägaransvar från statens sida. Regeringen borde säga ifrån att inga avskedanden eller tvångsförflyttningar bör ske inom koncernen. Man måste strukturera för nya och fler jobb, inom eller bredvid stålindustrin. Man bör i nuläget inte tillåta någon nedläggning av stålverksamhet, utan skapa ett rådrum. Låt inte de anställda bara förhandla om sina egna avskedanden, utan dra in dem i utvecklingsarbetet för att långsiktigt bygga en bra stålindustri.

Även om socialdemokratin har lagt alla socialistiska funderingar på hyllan, borde man åtminstone kunna förhindra att storfinansen slipper så lindrigt undan. Aktiekurserna har ju ökat väsentligt sedan uppgörelsen blev känd. Det sker försäljningar, byten och ändringar i ägandeförhållandena. Det är många som har gjort sig grova pengar på denna förändring.

Det är inte för mycket begärt att en del av de pengar som storfinansen tjänar och har tjänat i stålindustrin – värden som har skapats av dem som är och har varit anställda i denna industri – återinvesteras i Bergslagen. En investeringsbudget på bortåt 2 miljarder vore rimlig, om man skall kunna komma någonstans med de problem som finns: Grindslanten om 100 miljoner är ingenting att hänga upp sig på, industriministern. Den kan inte vara lösningen på Bergslagens stora problem.

Anf. 4 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag har aldrig svävat på målet när jag har konstaterat att de stora problemen i Bergslagen gör att regionen måste prioriteras i vad gäller industripolitiska och regionalpolitiska insatser. I bedömningen av problemen är Hans Petersson i Hallstahammar och jag överens. Med utgångspunkt i detta konstaterande tror jag, Hans Petersson, att vi står på samma sida i kampen.

Regeringen har också börjat vidta åtgärder för att leva upp till uttalandet att Bergslagen måste prioriteras. Vid flera tillfällen har jag påpekat att den mellansvenska bruksbygden kanske är den mest sargade industriregion som vi har i vårt land. Över 30 000 industrijobb försvann från denna region under

den borgerliga regeringsperioden.

Visst finns det många och svåra problem runt om i Bergslagen, men det behövs långsiktiga och målmedvetna insatser för att reindustrialisera Bergslagen – det är vad det är fråga om. Det går inte att klara det med olika kortsiktiga åtgärds paket, även om de behövs för att lösa den akuta sysselsättningssituationen i vissa regioner och på vissa platser. Men när det gäller just industristrukturen, industriarbetsplatser, är det fråga om långsiktiga och målmedvetna insatser.

Det nya är att den socialdemokratiska regeringen har insett vad som har hänt i Bergslagen. På den punkten gav också Hans Petersson mig ett erkännande. Vi har insett att det behövs insatser för att utvecklingen skall vändas rätt igen i en av de allra viktigaste industriregionerna i vårt land.

Jag vill peka på tre saker för att åter framhålla att regeringen verkligen har uppmärksammat situationen i Bergslagen och nu arbetar efter en särskild Bergslagspolitik.

För det första har vi ökat de medel för regionala utvecklingsinsatser som länsstyrelserna i Bergslagens län förfogar över. Det är en ökning med 20 % jämfört med summan det budgetår då vi tog över regeringsmakten. Nu har Bergslagslänen närmare 90 milj. kr. för egna insatser för att påverka regionalpolitik och industripolitik. Sedan kan vi ha olika uppfattningar om hur mycket pengar 90 eller 100 miljoner är, men jag anser att det är ganska mycket pengar att göra olika insatser med.

Regeringen har angett att lokaliseringsstöd kan lämnas till kommuner utanför stödområdet. Vi har valt ut ett antal Bergslagskommuner, som vi har förbättrat läget för. I den budgetproposition som nu ligger på riksdagens bord föreslår jag att statens industriverk skall ha möjlighet att gå in med offertstöd och centrala konsultinsatser i dessa kommuner. Regionen i övrigt ingår ju i stort sett i det fasta stödområdet numera.

För det andra vill jag påpeka att det behövs näringslivsfrämjande insatser över ett brett fält. Detta kan vi inte smita undan; arbetet måste bedrivas av regionala och lokala organ. Kommunala utvecklingsprojekt, åtgärder för att stimulera nyföretagande, olika åtgärder på underleverantörssidan är exempel på insatser som länsstyrelsen, utvecklingsfonder, kommuner och olika organisationer bör bedriva tillsammans. Här tänker jag också på Norbergsmodellen, som har min allra största respekt när det gäller att åstadkomma saker och ting, baserade på lokala initiativ. Resurser för detta har regeringen gett de berörda länsstyrelserna. Därutöver finns bl. a. utvecklingsfondernas resurser. Det är mycket viktigt att dessa insatser kommer till stånd.

Industridepartementet har haft och kommer att ha – jag kan gott offentliggöra det i denna interpellationsdebatt här i riksdagen – speciella överläggningar med de sex berörda länsstyrelserna för att diskutera det långsiktiga arbetet beträffande just Bergslagen. På den centrala myndighetsnivån har statens industriverk tagit initiativ till ökat samarbete med Bergslagslänen och har utarbetat ett antal förslag för att just stärka den långsiktiga utvecklingen i Bergslagen.

*Om sysselsättningen
i Bergslagen.*

Vidare har industridepartementet tagit initiativ till kontakter mellan JAS-kommittén och berörda länsstyrelser och utvecklingsfonder, därför jag tycker det är riktigt att just den mellansvenska bruksbygden med sin omfattande verkstadsindustri skall kunna dra nytta av de industri- och affärsmöjligheter som kan uppkomma genom JAS-beslutet.

Men det är likväl i många stycken lokala och regionalpolitiska initiativ som är erforderliga, och därför hälsar jag med stor tillfredsställelse det ökade engagemanget i dag i Bergslagen från människornas sida och från lokala kommittéers och kommunernas sida. Det är nödvändigt, om vi skall kunna vända utvecklingen i Bergslagen rätt igen.

För det tredje vill jag påpeka, herr talman, att det behövs särskilda insatser för teknikutveckling och teknikspridning. En sådan långsiktig insats för just industristrukturen i Bergslagen kan vi inte bara bortse ifrån. Industrin i Bergslagen har ett förnyelsebehov som är större än i många andra regioner. Dessutom innebär regionens geografiska struktur och läge en uppenbar risk för att den allmänna teknikspridningen kommer att få svårt att slå igenom, särskilt i de mest utsatta delarna. Detta har lett mig till att frågan om en systematisk satsning på teknisk utveckling och teknikspridning är helt nödvändig för Bergslagen. Därför har jag också gett styrelsen för teknisk utveckling, STU, ett uppdrag att beskriva vilken verksamhet av det slaget som finns och vad som är under utveckling. På ett par punkter har regeringen redan tagit ställning.

Värmlands län har genom ökade resurser fått möjlighet att genomföra ett brett upplagt data- och elektronikprogram. Vidare har regeringen uppdragit åt STU och länsstyrelsen i Gävleborgs län att tillsammans pröva ett förslag till bildandet av ett utvecklingscentrum för industriell elektronik i Sandviken.

Fler förslag kommer – de är under utarbetande. Jag vill bara ytterligare framhålla att det i dag icke finns några enkla lösningar på Bergslagens problem. Vi måste så att säga i långa stycken börja från början och se till att det blir långsiktiga insatser. Jag beklagar att de inte ger jobb samma dag eller ens dagen efter.

För det fjärde – jag vill säga detta igen, även om Hans Petersson har hört det förut – vill jag peka på prospekteringsverksamheten. Programmet om 50 milj. kr., som avsattes för olika projekt i Mellansverige, har betydelse i sammanhanget.

Låt mig så, herr talman, få tillägga ytterligare ett par saker.

Vi kan till att börja med inte bortse ifrån att ägarna inom stålindustrin har ett ansvar för att nya jobb skapas i Bergslagen. Jag ämnar inte låta dem smita undan. De har fått satsa 100 miljoner. Det är mer än vad någon tidigare ägargrupp har satsat i samband med omstruktureringar i svensk industri – de 100 miljonerna till Landskrona Finans var ju utvecklingspengar. Från vissa ägares sida har man gjort utfästelser om insatser därutöver. Vi skall noga följa upp detta och se till att ägarna inte smiter undan från sina åtaganden – det kan Hans Petersson vara förvissad om.

Det andra jag vill framhålla är att regeringen kommer att fortsätta att efter hand sätta in åtgärder i Bergslagen. I industridepartementet pågår ett arbete

med dessa frågor. Jag har tidigare här i riksdagen sagt att jag inte utesluter att det kan bli fråga om ytterligare regionalpolitiska insatser. Men jag vill ändå säga att jag har upplevt Hans Peterssons tre frågor som industripolitiska och icke i första hand sysselsättningspolitiska. Jag vill skilja på långsiktiga åtgärder där vi genom att påverka industristrukturen söker uppnå en reindustrialisering av Bergslagen – och jag tror att Hans Petersson och jag har likartade synpunkter när det gäller nödvändigheten av detta – och åtgärder som behövs i det akuta läget och som snabbt kan ge effekter på sysselsättningen. Också de senare åtgärderna är nödvändiga, och det är åtgärder som sker, och måste ske, inom arbetsmarknadspolitikens ram. Jag utgår från att Hans Petersson får diskutera dem med arbetsmarknadsministern genom att framställa frågor och interpellationer till henne.

Slutligen, herr talman, berörde Hans Petersson i sin interpellation enskilda orter, och han nämnde därvid Fagersta. Jag är fullt medveten om – och det vet kammaren och Hans Petersson – den besvärliga situationen i Fagersta. Fagerstaregionen är ju en av de hårdast drabbade. Men jag vill ändå inte att Fagersta skall drabbas mer än erforderligt av det strukturarbete som fortlöpande pågår. Det skulle bli följden om jag här i riksdagens talarstol på förhand stämplade Fagersta som den ort som skall påverkas mest av omstruktureringen. Jag vet inte i dag hur det kommer att bli. Ingen känner till strukturplanens slutliga utformning. Den skall diskuteras i MBL-förhandlingar mellan företagen och de anställdas organisationer. Mot den bakgrunden tycker jag att det är klart olämpligt att plocka ut en enskild ort och redan nu säga att den orten kommer att drabbas så eller så hårt. Vi får se vilka effekterna blir av strukturplanen när denna väl har klubbats. Åtgärder får sättas in när vi vet omfattningen av dessa effekter.

Anf. 5 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Industriministern berörde många frågor som skulle behöva kommenteras, och jag hoppas att jag kommer ihåg alla. Jag skall börja med den sista.

Industriministern diskuterade huruvida mina frågor var industripolitiska eller inte. De är industripolitiska, men de är också allmänpolitiska. En av frågorna gällde nämligen hur industriministern ser på Bergslagens möjligheter i storfinsansens händer. Den frågan är varken industripolitisk eller sysselsättningspolitisk, utan den är allmänpolitisk och har att göra med vilken grundläggande inställning industriministern har till det som sker.

Men jag är glad över att industriministern inte bara hänvisar till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är ju det vanligaste sättet att försöka smita undan frågor som rör strukturrationaliseringar. Industriministern gjorde inte det, och det är bra. Det behövs nämligen ett konkret program för att klara de problem som finns. Det räcker inte med stödområdesförändringar, olika offertstöd och lokaliseringssöd. I en given situation kan sådana åtgärder vara bra, men de är inte någonting som på sikt kan förändra strukturen eller åstadkomma den återindustrialisering som är nödvändig.

Man måste prioritera den här regionen – det är riktigt. Men frågan är om

det kan ske genom de begränsade insatser som man från regeringens sida är beredd att vidta. Mycket av politiken i dag, såsom den framläggs också av industriministern, innebär ju ett förlitande på de ägare som inget hellre vill än att slippa undan. Detta kan industriministern inte vara okunnig om. Jag tror att inte heller han innerst inne har någon annan uppfattning än att det fordras hårda tag för att få ägarna att göra det som man förväntar sig, förutsatt att man i positiv mening förväntar sig att de skall ta ett verkligt ansvar.

30 000 jobb har försvunnit under den borgerliga regeringstiden. Ja, borgarna råkade sitta i regeringsställning vid den här tiden, och det är möjligt att ett mindre antal jobb skulle ha försvunnit, om socialdemokraterna då hade haft regeringsmakten. Det är emellertid grundläggande ekonomiska och strukturella problem i hela den kapitalistiska världen som har värkt ut under den här perioden, så det hade nog försvunnit en hel del jobb också om socialdemokraterna då hade innehaft regeringsmakten.

Det fordras långsiktighet, säger industriministern. Ja, det fordras långsiktighet, och därför tycker jag inte att man kan låta sådana här nedläggningar ske förrän man skapat andra arbetstillfällen för dem som bor i regionen. Det som samhället företar sig måste väl ändå vara till för människorna – för de människor som själva bygger upp det här samhället. De kan inte i sig vara stöd för något abstrakt, utan just samhället med regeringen, riksdagen och alla de organ vi har för att kunna påverka utvecklingen måste användas fullt ut.

Jag föreslog några punkter som jag tyckte var rimliga för att man skulle kunna säga att man från samhällets sida tar ett tag när det gäller de här problemen. Man borde t. ex. säga stopp för avsked eller tvångsförflyttningar inom koncernen, som nu kommer att innefatta väldigt många orter. Man skall naturligtvis erbjuda människor att flytta till en annan ort, om det finns arbete där, men man kan inte tvinga iväg folk, utan man måste se till att de som det gäller kan få jobb på de orter där de bor. Dessa orter tål nämligen inte mycket mer av avtappning. På de flesta av de här orterna finns det redan nu problem med tomma bostäder och stor arbetslöshet.

Man måste strukturera stålindustrin. Ja visst, men en strukturering innebär ju inte bara att människor blir arbetslösa och att man kör vidare med en mindre, centraliserad och specialiserad verksamhet. En strukturering kan också utvecklas åt det andra hållet: man kan försöka tona ner exportinriktningen, försöka få stålindustrin att fungera bättre i ett sammanhang med svensk verkstadsindustri, försöka ersätta importerade varor, osv. Det finns många olika vägar att gå om man skall strukturera. Det är inte alltid som storfinsansens snabba klipp är den bästa vägen. Rättare sagt: det är mycket sällan den vägen leder till bättre eller fler jobb.

När man tvingas erkänna att jobben försvinner och det är kris i en ort, brukar det alltid sägas från regeringsföreträdarnas sida – det spelar ingen roll om de är borgerliga eller socialdemokratiska – att detta är nödvändigt för att man på längre sikt skall få en bättre struktur. Med den ekonomiska utveckling som vi är inne i och den kris som är långsiktig och djup för hela den kapitalistiska världen tror jag inte att det kommer någon tid som innebär ett

bättre läge för de här orterna utan att det är konkreta åtgärder som måste till.

När man säger att man skall lita på ägarna och pekar på hur många jobb som har försvunnit i Bergslagen skall man komma ihåg vad som hände i Spännarhyttan. Man flyttade dit 60–70 jobb som ersättning för ca 300 som försvann. Dessa ersättningsjobb tog man från Ludvika. Jan Stenbeck hade för inte så länge sedan en presskonferens och talade också i radio om vad han kunde tänka sig som ersättning för det som alla talar om men som industriministern kringgår genom att säga att han inte vill gå före och påstå att något skall läggas ner. Det står emellertid i tidningarna, och det talas från auktoritativt håll och från ägarhåll om att det är Fagerstas varmbandsverk och metallurgierna där som i första hand skall läggas ned. Det betyder kanske 700 à 800 jobb. Då säger Jan Stenbeck att 20 jobb kan man tänka sig som ersättning inom en elektronikindustri. Det var vad han hade kommit på inför presskonferensen. Jag menar att det är inga proportioner på vad som händer – vad som försvinner och vad som erbjuds.

Sedan talar man om den positiva utveckling som skall ske med hjälp av regeringspolitiken. Men faktum är att det på berörda orter sprider sig en enorm depression. Man säger: Det är ingen mening att vi diskuterar, för allt sker ändå över våra huvuden. Man fick reda på att en förändring ägt rum, att företaget fått nya ägare, via tidningarna och radion. När det skall MBL-förhandlas, är det ens eget avsked det skall förhandlas om och inte en framtida utveckling.

Vidare skall man hoppas på JAS-projektet. Men tänk om de pengar som läggs ned på detta projekt i stället hade använts för industriell utveckling i det här landet. Tänk vilka möjligheter vi då skulle ha haft! Skulle något gjuteri i Bergslagen få några beställningar tack vare JAS-projektet, skulle FFV i Arboga gå miste om lika många. Jag är säker på att så sker, om man nu väljer att satsa på nämnda dyrgrip.

Anf. 6 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag vill göra ett par påpekanden.

En strukturering av svensk industri är nödvändig. Det vore en stor olycka för vårt land om vi skulle förneka detta. Vi måste ha en industri som är både effektiv och konkurrenskraftig, om vi skall kunna klara framtiden för Sverige som industrination.

De senaste årens omstruktureringar har enligt min mening lett till att vi i dag har en bättre industristruktur än på länge. Vad hade hänt med handelsstålet och med Bergslagen om vi inte hade gått igenom den mödosamma omstruktureringen? I dessa dagar kan vi i tidningarna läsa mycket om vad som händer i de länder där man inte omstrukturerar, där man i stället skjuter problemen framför sig. Rubrikerna talar om halveringar eller total utslagning i fråga om industrikapaciteten.

Vi måste värna vår industri. Att värna vår industri innebär att vi också löpande ser till att den struktureras.

Jag ser positivt på Bergslagens möjligheter. Det borde också Hans Petersson i Hallstahammar göra. Det gäller att predika framtidsstro i stället

för att underblåsa dystra tongångar. Jag ser positivt på Bergslagen därför att det i den regionen finns en industritradition och mycket av industriellt kunnande. Det gäller både de anställda och företagen. Vidare finns det i Bergslagen många företag som nu med framgång arbetar på exportmarknaderna. I vissa delar av Bergslagen ökar även nyföretagandet. Allt detta gläds jag åt. Men självfallet är det inte tillräckligt. Det behövs mycket mera. Det har jag vid olika tillfällen påpekat.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga följande. Jag ser positivt på Bergslagens möjligheter och framtid också därför att det där i dag finns så mycket av idérikedom, livskraft och personligt engagemang för hembygden. Det är kanske den bästa förutsättningen just när det gäller att angripa problem och att nå framgång i det arbetet.

Beträffande olika insatser i Bergslagen utlovar jag regeringens stöd för en politik som innebär en förnyelse och en utveckling i Bergslagslänen.

Anf. 7 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag är den siste som skulle förfalla till pessimism. Jag ville bara förmedla vad människor som jag talat med känner när struktureringarna uteslutande resulterar i större arbetslöshet och sker över de enskilda människornas huvuden.

Så småningom, när vi diskuterar industripolitik i vidare mening, kommer industriministern att få tillfälle att ta del av min motion om Bergslagen. Jag pekar där på en rad utvecklingsmöjligheter. Vidare pekar jag på det som har skett i Norberg – inte tack vare ASEA eller någon annan storkapitalist, utan tack vare de enskilda människornas initiativförmåga och kreativitet. I Skinnskatteberg t.ex. lyckades man mot alla odds rädda halva boardfabriken, trots att det var bestämt att fabriken skulle läggas ned. Kamp lönar sig alltså. Men man måste ha ett verktyg, ett stöd. Människorna måste känna att regeringen ställer upp för just dem och ger dem möjlighet att jobba vidare. Man skall inte behöva stå med mössan i hand när företaget där man arbetar byter ägare, när kapitalisterna sinsemellan gör olika byten och strukturerar som det bäst passar dem.

Svensk industri måste struktureras – men hur, med vilken inriktning? Det skall inte bara vara för kortsiktig lönsamhet – t. ex. genom nedskärningar på personalsidan. I stället skall utveckling, vidareförädling, nya komponenter, nya produkter och en ny inriktning sättas upp som mål för svensk verkstadsindustri. På det sättet måste man strukturera.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1983/84:104 Förslag till lag om kontrollavgift vid olovlig parkering, m. m.

5 § Meddelande om interpellationer

Nr 80

Måndagen den
13 februari 1984

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 10 februari

*Meddelande om
interpellationer*

1983/84:104 av *Paul Lestander* (vpk) till jordbruksministern om fiskevården i reglerade sjöar:

De reglerade sjöarna i Sverige omfattar mycket betydande arealer. De utgör en betydelsefull resurs för fiskproduktion och kan bli ännu viktigare om målmedvetna insatser görs.

Regleringen har emellertid lett till skador för fisket av flera slag. Näringstillgången har försämrats genom de ändrade vattenstånden med högre sommarvattenstånd och oftast stora torrlagda områden på vårarna. Dessutom blir förhållandena under lek och romkläckning så förändrade att stora skador på fiskbestånden och reproduktionen förorsakas av detta. Till detta kommer de skador som uppkommer genom att fiskvandringen kan omöjliggöras eller försvåras genom dammbyggnader etc.

Försöken att restaurera fisket i reglerade sjöar med hjälp av näringsdjuret *Mysis relicta* har nu utvärderats. Resultaten redovisas i FÅK informerar, nr 15/1983, och Information från Sötvattenlaboratoriet, nr 15/1983.

Den bild som erhållits är komplicerad. Förbättringar har skett i de fiskbestånd som lever längs botten. Försämringar har konstaterats för fiskar ute i fria vattnet, de pelagiska fiskarna. Kvaliteten har förbättrats och angreppen från parasiter minskat. Dessa försök har pågått sedan början av 1960-talet. Fortfarande sker förändringar i fiskbestånden. Detta visar att förhållandena i sjöarna ännu ej stabiliserats.

Mysis har hittills haft en positiv inverkan på de viktigaste arter som fiskas av ortsbefolkningen. Samtidigt är det tydligt att det nya näringsdjuret ej utnyttjas till fullo av fiskbestånden. Andra faktorer, t. ex. regleringsskador på rom och yngel av röding, har visat sig få den effekten att *Mysis* inte får fullt genomslag. Detta kan mötas på olika sätt. Ökade inplanteringar av röding kan vara ett alternativ. Ett annat sätt är en något senare avtappning av de sista metrarna i vattenmagasinen så att en ökad mängd yngel kan kläckas.

Även andra fiskevårdande åtgärder bör prövas för att man skall kunna utnyttja den stora resurs som de många och stora reglerade sjöarna utgör.

Mot bakgrund av vad här anförts vill jag till jordbruksministern ställa följande frågor:

1. Avser regeringen att vidta åtgärder för att få till stånd en långsiktig plan för restaurering av näringstillgången i de reglerade sjöarna?

2. Avser regeringen att ta initiativ till att tillsammans med kraftbolagen analysera förutsättningarna för senareläggning av urtappningen av vissa delar av magasinerad vattenvolym?

3. Kommer regeringen att arbeta för ytterligare planteringar av röding i lämpliga reglerade vatten?

4. Har regeringen för avsikt att ta andra initiativ till bättre fiskevård i dessa sjöar?

1983/84:105 av *Pär Granstedt* (c) till försvarsministern om skydd mot kränkningar av kryssningsrobotar:

Grundläggande för den svenska neutralitetspolitiken är att vi kan förhindra att vårt lands territorium och luftrum används av andra länder för militära operationer. Att upprätthålla den förmågan har också sedan länge varit ett självklart mål för den svenska försvarspolitikern.

Tillkomsten av kryssningsrobotar innebär en ny utmaning för den svenska neutralitetsvakten. Till skillnad från andra typer av robotar går kryssningsrobotar på mycket låg höjd. Neutraliteten ställer oomtvistliga krav på oss att vi kan förhindra att kryssningsrobotarna passerar svenskt luftrum. Att frågan blir aktuell i händelse av en konflikt förefaller uppenbart, eftersom vårt lands territorium ligger i den naturliga färdvägen mellan stationeringsorter för sådana robotar och viktiga förväntade mål såsom Leningradsområdet och Murmanskbasen.

Sverige har också klargjort sin avsikt att skjuta ner kryssningsrobotar som kränker svenskt luftrum. Försvarsstabschefen Bror Stefensons intervjuuttalande i *Observer* den 5 februari i år har väckt internationell uppmärksamhet. Denna avsikt måste dock anses vara klargjord redan i samband med 1982 års försvarsbeslut.

För att kunna bekämpa kryssningsrobotar räcker det dock inte med politisk vilja. Den tekniska kapaciteten måste också föreligga. Eftersom kryssningsrobotarna kan ta sig fram på mycket låg höjd ställs stora krav på spaningsutrustningen. Det krävs särskild låghöjdsradar, som dessutom är svår att styra ut.

Sverige beställde 1981 i USA en låghöjdsradar som, efter gjorda modifieringar, är ägnad att fylla de krav som hotet från kryssningsrobotarna föranleder. Detta låghöjdsradarsystem benämns i Sverige PS 870. De första leveranserna kommer enligt uppgift snart till Sverige. Förutsättningarna borde därför vara goda för att bygga upp ett effektivt skydd mot kränkningar av kryssningsrobotar.

Enligt en pressuppgift (*Ny Teknik* 1984:6) kommer dock det nya radarsystemet inte att installeras utan gå direkt till lager. Orsaken är brist på ekonomiska resurser. Den rådande osäkerheten när det gäller försvarets ekonomi har redan förorsakat förseningar. Om inte resurser går att få fram kan hela projektet komma att skjutas på framtiden, uppges det.

En sådan utveckling skulle vara anmärkningsvärd redan ur ekonomisk synvinkel. Den största kostnaden för systemet, köpet av utrustningen, är redan ett faktum. Hela projektet beräknades 1981 till 550 miljoner. Redan sänkta kostnader är enligt *Ny Teknik* "hundratals miljoner". Dessa investeringar blir helt nyttolösa för det svenska försvaret så länge anläggningarna inte installeras.

Den allvarligaste konsekvensen gäller naturligtvis trovärdigheten av vår

neutralitetspolitik. Våra förutsättningar att hävda vår förmåga att hindra operationer med kryssningsrobotar i vårt luftrum riskeras. Andra stater kan finna anledning att förbereda sig för att "hjälpa" Sverige med den uppgiften. Detta är naturligtvis ett mycket oroande perspektiv.

Med hänvisning till ovanstående ber jag att få ställa följande frågor till försvarsministern:

1. När kommer låghöjdsradarsystemet PS 870 att installeras?
2. Hur påverkar en försening av PS 870 trovärdigheten i vår utfästelse att hindra kryssningsrobotar att passera vårt luftrum?

1983/84:106 av *Kerstin Anér* (fp) till statsministern om miskitoindianernas situation:

I skilda sammanhang under senare tid har rapporter nått den svenska allmänheten om den förföljelse som miskitoindianerna i Nicaragua utsätts för från den styrande sandinistregeringen. Sverige ger i dag betydande bistånd till Nicaragua, och statsministern har vid flera tillfällen stått upp till försvar för den sandinistiska regimen. Statsminister Palme har just besökt landet, och med anledning av detta besök vill jag fråga följande:

Vilken information fick statsministern om miskitoindianernas situation, och vilka var sandinistregimens kommentarer till uppgifterna om förföljelse av indianerna?

1983/84:107 av *Ivar Franzén* (c) till statsrådet Birgitta Dahl om åtgärder för att stimulera till upprustning och ombyggnad av äldre vattenkraftverk:

En särskild vattenkraftsskatt infördes 1 januari 1983. Regeringens förslag i denna fråga var ett hastverk med många och stora brister. Några av bristerna rättades till under utskottsbehandlingen i riksdagen, men fortfarande kvarstår flera negativa effekter, och det är angeläget att de snarast rättas till.

Vattenkraftsskatten skulle enligt socialdemokraterna vara en vinstskatt eller t. o. m. en övervinstskatt. Så är det inte. I nuvarande utformning finns det ett mycket litet samband mellan kraftverkets lönsamhet och uttaget av vattenkraftsskatt.

Centern påtalade med skärpa denna brist under riksdagsbehandlingen och yrkade avslag med bl. a. motiveringen att vattenkraftsskatten kommer att begränsa intresset för t. ex. upprustning och effektivisering av gamla kraftverk. Centern redovisade också konkreta alternativ som skulle få motsatt effekt och stimulera ombyggnad och upprustning av äldre kraftverk.

Även skatteutskottets s-majoritet var medveten om vattenkraftsskattens negativa effekter avseende upprustning och effektivisering av äldre vattenkraftverk och säger i betänkande SkU 1982/83:15 s. 70: "Frågor av dessa och liknande slag bör utan olägenhet kunna prövas senare."

Dagsläget motiverar att denna prövning kommer till stånd omgående.

Det har gjorts en undersökning som visar att de närmaste tio åren är det motiverat att rusta upp och bygga om äldre vattenkraftverk till kostnader i storleksordningen 5 miljarder.

Det är synnerligen angeläget att denna upprustning och ombyggnad kommer till utförande utan fördröjning. Några av skälen för detta är:

– Vi kommer under de närmaste åren med stor sannolikhet att ha god tillgång på elproduktionskapacitet, vilket innebär att produktionsbortfallet under byggtiden blir mindre kostsamt.

– Vi har ett stort behov av ökad sysselsättning.

– Utbyggnaden av ny vattenkraft kommer de närmaste åren att bli mycket begränsad och industrin behöver ökade leveranser för att bibehålla nuvarande kapacitet och kompetens. Kan motiverad ombyggnad och upprustning genomföras kommer detta att betyda mycket mer för industrisysselsättningen än den vattenkraftsutbyggnad som föreslås av vattenkraftsberedningen.

– Moderna och högeffektiva vattenkraftverk underlättar kärnkrafts-utvecklingen.

Med hänvisning till ovanstående anhåller jag att få ställa följande fråga till energiministern:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att undanröja de negativa effekter vattenkraftsavgiften har avseende genomförande av motiverad upprustning och ombyggnad av äldre vattenkraftverk?

den 13 februari

1983/84:108 av *Lars Tobisson* (m) till finansministern om statens utlandsupplåning:

Statens utlandsskuld är f. n. officiellt ca 100 miljarder kronor, men då är lånen bokförda enligt de valutakurser som gällde när de togs. Beräknad utifrån aktuella valutakurser är utlandsskulden i stället ca 130 miljarder, dvs. mer än en fjärdedel av den totala statsskulden.

Anmärkningsvärt nog steg utlandslånens andel av den totala statsskulden under 1983, trots att underskottet i bytesbalansen sjönk. Detta underskott stannade vid ca 6 miljarder kronor, men statens nettouplåning utomlands ökade ändå med ca 25 miljarder.

En viktig förklaring till denna utveckling är den negativa privata kapitalbalansen. Företagen, som är likvida och samtidigt återhållsamma med investeringar, amorterar ned sina utlandslån snabbare än de tar upp nya. Kursförluster i samband med tidigare devalveringar och dollarns uppgång torde bidra till detta handlingsätt.

En annan förklaring är att valutareserven anses behöva förstärkas med anledning av ökningen i den svenska utrikeshandeln och uppgången i dollarkursen. Slutligen föranleder den ovan nämnda bokföringstekniken att omsättning av utlandslån i syfte att begränsa räntekostnaden registreras som en ökning av skulden i utländska valutor.

Omfattningen av statens upplåning utomlands är en viktig men föga diskuterad fråga för den ekonomiska politiken. I vissa andra små sjuka välfärdsekonomier som t. ex. Nederländerna förekommer ingen statlig

utlandsupplåning alls. Motiveringen är att sådan upplåning ofta går till konsumtion och därmed inskränker den möjliga levnadsnivån i framtiden. Om det överläts åt företagen att låna utomlands, kan man vara säkrare på att pengarna används till räntabla investeringar.

Andra länder ställer upp en norm för statens utlandsupplåning, som inte får överskridas. Under de borgerliga regeringsåren var målsättningen att statens utlandsupplåning som mest fick motsvara underskottet i bytesbalansen. Helst skulle företagen förmås att ta på sig någon del av den upplåning som krävdes för att täcka bytesunderskottet.

Men i praktiken har alltså den svenska staten övergett målsättningen att dess nettoupplåning skall stanna vid bytesunderskottets storlek. Det måste betecknas som högst oroande att utlandsdelen av statskulden tenderar att växa, trots att den goda exportkonjunkturen just nu håller nere underskottet i bytesbalansen. Genom att överta företagens utlandslån ökar staten sin riskexponering.

Denna utveckling väntas fortsätta under 1984. Enligt finansplanen förutses ett bytesunderskott på endast 5 miljarder, men den preliminära finansieringskalkyl som finns i finansplanen anger statens utlandsupplåning till 10–15 miljarder. Denna nivå torde snarast komma att överträffas. Om den nuvarande passiva inställningen till det negativa privata kapitalflödet kvarstår, blir beloppet betydligt större.

Utlandsskuldens storlek och snabba tillväxt utgör utan tvivel en allvarlig restriktion på Sveriges ekonomisk-politiska handlingsfrihet. Eftersom tillhörande principfrågor inte närmare berörs i finansplanen anhåller jag att till finansministern få rikta följande fråga:

Anser finansministern att statens utlandsupplåning bör få överstiga underskottet i bytesbalansen, och var bör i så fall gränsen dras?

6 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 10 februari

1983/84:340 av *Pär Granstedt* (c) till kommunikationsministern om lokaliseringen av SAS huvudkontor:

Långtgående planer finns på att förlägga ett huvudkontor för SAS, med i första etappen ca 1 500 arbetsplatser, till Östra Frösunda i Solna. Solna har Sveriges största koncentration av arbetsplatser i förhållande till den yrkesverksamma befolkningen. Planerna innebär också ett ingrepp i ett planerat grönområde runt Brunnsviken av stor betydelse för hela centrala Storstockholm. Projektet skulle således innebära dels en ytterligare skärpning av den regionala obalansen, dels en försämring av miljön i de centrala delarna av Storstockholm.

Är den svenska regeringen, som ägarpart i SAS, beredd att verka för att bolagets huvudkontor förläggs till en kommun med underskott på arbetstillfällen, exempelvis Sigtuna eller Upplands Väsby?

1983/84:341 av *Martin Olsson* (c) till justitieministern om undantag från lagfartskravet beträffande vissa äldre förvärv:

Våren 1983 beslöt riksdagen på lagutskottets förslag (LU 1982/83:30) att bifalla regeringens förslag i proposition 1982/83:84 om undantag från lagfartskravet beträffande vissa äldre förvärv.

Lagändringen ger främst staten, kyrkan och kommunerna möjlighet att försälja egendom som de av ålder innehåft utan att ha lagfart på densamma. Bl. a. är stora delar av domänverkets fastighetsinnehav i Norrland sådan egendom.

I betänkandet framhöll lagutskottet angelägenheten av att det sker en noggrann prövning av inskrivningsdomaren innan undantagsregeln tillämpas. Vad gäller mark inom sameallmänning framhöll lagutskottet att skattefjällsmålet gällde rättsläget beträffande fjällområden inom Jämtlands län och att utgången av detta mål inte utesluter möjligheten att samerna kan ha äganderätt till delar av sameallmänningar i andra län.

Med hänsyn härtill anförde lagutskottet "att det får ankomma på inskrivningsdomaren att iaktta särskild försiktighet vid prövning av om undantagsregeln skall kunna tillämpas i fråga om inskrivningsåtgärder på sådana områden av sameallmänningarna där äganderättsfrågan inte prövats".

Det är därför synnerligen anmärkningsvärt att det i domstolsverkets Handbok för inskrivningsmyndighet endast redogörs för propositionens motiveringar, medan skrivningarna i utskottsbetänkandet – som ju innehåller riksdagsbeslutet – inte omnämns med ett enda ord, trots påpekanden från samehåll.

Vilka åtgärder avser justitieministern att vidta för att berörda myndigheter skall få kännedom om riksdagsbeslutet gällande riktlinjer för lagens tillämpning och handläggning av berörda inskrivningsärenden?

1983/84:342 av *Pär Granstedt* (c) till arbetsmarknadsministern om ytterligare medel till beredskapsarbeten:

Arbetsmarknadsstatistiken för januari visar på en fortsatt alarmerande arbetslöshetssituation. I Stockholms län var 18 180 människor arbetslösa i januari, vilket är närmare 800 fler än motsvarande tid förra året. Samtidigt innebär länsarbetsnämndens medelsram för beredskapsarbeten för resten av budgetåret att man inte kan bibehålla verksamheten på nuvarande nivå. Bristen beräknas till ca 35 milj. kr. Om inga ytterligare medel skjuts till tvingas man successivt skära ner antalet beredskapsarbetsplatser under våren med 4 800.

Är regeringen beredd att, mot bakgrund av det svåra arbetsmarknadsläget också i Stockholms län, anslå ytterligare medel för att förhindra den nedskärning av antalet beredskapsarbetsplatser som annars blir nödvändig?

7 § Kammaren åtskildes kl. 12.35.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 80

Måndagen den
13 februari 1984

*Meddelande om
frågor*